

RAKŠTIES RAKŠTYS

Satyra mūsų literatūroje tokis pat svečias, kaip Nemune jūrų šuo. — Lietuvos tipas gal neturi reikiamų satyrikui žymių — pastabumo, miklaus sąmojingumo ir jautrios socialinės etikos, be kurios satyra gali virsti užgauliu iškoneveikimu. Satyrai ne visada pavyksta išlaikyti pirštas atkreiptas į viešąsias ydas, jis palinksta ne kartą į asmenį, ir tada satyros sąmojis virsta griaujamąja jėga, kuriai nieko nėra šventa, kuri, pasak Schillerio, amžinai kovoja su visa, kas aukšta, netiki nei angelu nei Dievu, kurią dėl to Jean Paul vadina tiesiog bedievybe.

Paskutiniaisiais laikais vienas Tilvytis palaikė mūsų satyros žanrą parodijomis; jam patalkino kiek Laucius. Ir daugiau nieko. Dėl to avansu maloniai nustembi, radęs poetą, recenzuojamos knygelės autorių, kurs imasi šio atsakingo ir slidaus literatūros žanro.

1. *Rakščių* knygelė nedidelė, bet gana talpi: smulkaus šrifto net 96 psl.

Satyros objektai dvejopi: einamojo gyvenimo, kitaip sakant — epochiniai, ir bendrinės visų laikų ydos. Konkretaus kasdieninio gyvenimo faktų prisimedžioja autorius iš įvairių pasaulių — iš Lenkijos ir net Meksikos; daugiausia, žinoma,

iš Lietuvos gyvenimo: literatūros, meno kritikos, teatro, publicistikos, politikos, visuomenės. Daugiausia įpilama politikams, paskum publicistams, atsirūgstama recenzentams, paglostomas prieš plaukus Kauno, Palangos gyvenimas, praleidžiama pro dantis lašinių byla, Kauno senmiesčio skerdykla, studentų imtynės su policija, konkė...

Autorius eruditas, pažįsta visuomenės gyvenimo kartais ir smulkmenas. Tik ir istorikas kartu: ironizuoja kai kur gyvenimo dokumentais, jau seniai į archyvus padėtais ir į užmirštį išmestais. — Štai Ryto diskusijos su *Lietuviu*, kuris jau kelinti metai palaidotas, Amadori ir Lietuvos žinių incidentas, kurį visuomenė jau spėjo užmiršti, lygiai kaip nebekvaršina sau galvos dėl Kauno skerdyklos senmiestyje, dėl kelių seimo atstovų pašalinimo iš salės ir dėl kuinų, kuriems reikėjo konkės tąsyti. — Dabar tie faktai nebeaktualūs, ir satyrikas atlieka čia istoriko darbą, užfiksuodamas tas išvirkščios mūsų kultūros padraikas. Kai kurie faktai net kažin ar beverti būtų satyriko plunksnos (Baugpūčio istorija *Lietuvos žiniose*).

2. Satyros tonas nelygus. Vietomis autorius taikstos tik pabadyti smailiu plunksnos gyliu, vietomis tvoja visa plaštaka. Pirmuoju atveju autorius kartais paslepia net realų satyros pagrindą ir vedamąją mintį: neaišku, nei iš ko autorius šaipos, nei už ką. O kada nežinom realaus satyros pagrindo, tikrojo gyvenimo fakto, tai ir pats sąmojis sunkiau duodas pajaučiamas. Tokių neaiškių satyrų pasitaiko, pavyzdžiui, šiuose puslapiuose, 10, 11, 21, 23, 41.... Be komentarų, anot A. Jakšto, sunku suprasti.

Tai kasdieninio gyvenimo epochinių temų satyros. Bendrinės, kuriose šaipomasi iš apskritai žmonių silpnybių, temos sulasytos daugiausia iš amžinai „šviežio ir įdomaus“ vyro ir moteries gyvenimo ar jų sugyvenimo. Ta proga autorius paleidžia ir didaktinių eiliuotų aforizmų panašios rūšies, kaip

mūsų pseudoklasikų Poškos ar Klemento epigramos (plg. 23 psl.).

3. Iš karto į akį krinta ne mokėjimas temas parinkti, bet klasiškas, išdailintas išlankstytas stilius, eiliovimo technika. Geriausiai toji technika pritikus, man rodos, dialogams (plg. *Lietuvos žinių* konfliktas su Amadori). Kai kur taip pat ryškiai, plastiškai mokama iškelti satyros objekto ydos charakteringomis smulkmenomis. Pvz.:

Aukštoji Komisija,
Didė tavo misija:
Šviežias knygas gaudyti,
Akim klaidas šaudyti,
Svetimumus uostyti... ir t.t. (42 p.).

Eiliovimo formos įvairios, gyvos. Bepaisydamas eiliovimo technikos, autorius, rodos, pamiršta ir satyros objekto svarbą, vedamąją mintį; belieka tik eiliuotinė publicistika:

„Lietuvos žinių“ Baugpūtį
Manėm esant gal Dailidę...
Nun mums sako: „Tai tik Pronskus“...
Tad ne Dzidorius, tik Dzidė.
O tas Dzidė — juokdarėlis,
„Magaryčių“ Aklasmatė
Tad, matyt, vien magaryčioms
Jį „žinioms“ vadai pristatė... (11 p.).

Nei sąmojo nei įdomesnės minties. Patąsyti vardai ir tiek.

4. Apskritai autorius nevengia žmones vadinti tikraisiais vardais. Satyrose praleidžia jis pro „šerengą“ ištisą eilę žinomų ar žinotų vardų — Šliūpą, Herbačiauskį, Voldemarą, Musteikį, Toliušį, Požėlą, Pronskų, Mykolaitį, Tysliavą, Dailidę, Čepinskį... O žmones, kurie prisidengia pseudoni-

mais, satyrikas pliekte pliekia, vadindamas „plėšriausiai išsišiepusių“ bailių, zoilų vardais.

Jau tokia bailių natūra:

Sėdi pats saugiai už mūro:

Kaip gi čia nepasmarkauti:

Kirst kitam, pačiam negauti! (27).

Autorius toli nuo tokių bailių. Jam civilinės drąsos netrūksta. Jis ne „bailių natūros“: pasislėpęs ne už mūro, o tik už Rakšties...

Rakšties Rakštys. Satyros ir juokai. Kaunas, 1930 V. D. metai, kaina 2 lt.